

S2022/01403

Socialdepartementet
103 33 Stockholm

2022-06-09

Remissvar av departementspromemorian "Ökade möjligheter till användning av välfärdsteknik inom äldreomsorgen", (DS 2022:4)

SKPF Pensionärerna (SKPF) har beretts möjlighet att avge remissvar över rubricerad promemoria. Som företrädare för drygt 160 000 medlemmar har vi direkta och vardagliga erfarenheter av äldreomsorgen, dess kvaliteter och brister. Som företrädare för en stor grupp, ofta kvinnor, som ägnat yrkeslivet i vård och omsorg, bär vi samtidigt på ett stort kunskapskapital i välfärdsfrågor: Vi kan välfärd. Nedan följer våra synpunkter.

1. Utgångspunkter

SKPF vill understryka att rätt syfte och utgångspunkter för en ökad användning av välfärdstekniska lösningar måste styra utvecklingen. De måste utgå från viktiga principer om vård och omsorg efter behov, den enskildes rätt till delaktighet och inflytande och likhet över landet. SKPF vill framhålla två viktiga punkter:

- Det är individens behov som ligger till grund för individuella och flexibla lösningar vid användandet av hjälpmedel och välfärdsteknologi.
- Införandet av nya tekniska lösningar sker i samråd med de äldre eller dess anhöriga, och med hänsyn till den personliga integriteten.

Svensk äldreomsorg måste utvecklas för att vården ska nå upp till de höga krav på god omvårdnad vi måste ställa. Svensk äldreomsorg måste på stort allvar ta tillvara erfarenheterna från coronapandemin då brister i omsorgen, väl kända sedan tidigare, blev än mer tydliga och även uppmärksammade. Frågor som pensionsorganisationerna länge drivit, såsom vikten av tillräcklig bemanning och om kompetensutveckling och goda arbetsvillkor för personalen, blev nu också viktiga punkter i en statlig utredning, Coronakommissionen, och lyftes i offentlig debatt.

SKPF vill betona att dessa brister i äldreomsorgen inte kan lösas med en isolerad

satsning på "välfärdsteknik". Den kan säkert underlätta ett nödvändigt kvalitetsarbete i verksamheterna men ska komma in som komplement, inte ersättning, för mer resurser, satsningar på personalens kompetens, goda arbetsvillkor och anställningsvillkor och annat som krävs.

2. Övergripande om välfärdsteknik och promemorian

I utvecklingen av vård och omsorg och av hjälpmedel är det viktigt att de äldre själva bestämmer och sätter villkoren. Med det perspektivet kan välfärdsteknik bidra till en ökad frihet hos enskilda och högre kvalitet i insatserna för att fylla behoven.

Välfärdstekniska lösningar som kompletterar kvalitets- och personalutveckling i vård och omsorg kan ge Sverige en utveckling mot det nationella målet att år 2025 vara bäst i världen på att använda digitaliseringens och e-hälsans möjligheter.

Detta för att underlätta för människor att uppnå en god och jämlik hälsa och välfärd samt utveckla och stärka egna resurser för ökad självständighet och delaktighet i samhällslivet.

Det målet kan inte uppnås om välfärdstekniken har förstahandsmål att ersätta personal, spara pengar, övervaka snarare än att ge omvårdnad eller tillåta ökade skillnader mellan regioner.

Som en av de övergripande synpunkterna vill SKPF framhålla viktiga invändningar som framhålls av Statens medicinsk-etiska råd, Smer. I sitt remissvar skriver man om tidigare framförda synpunkter:

"Rådet saknade dock genomgående i betänkandet tillräcklig analys av vilka värdekonflikter som kan uppstå, vilka konsekvenser de får för personal, äldre och verksamhet samt hur utredningen anser att man bör hantera dem så att förslagen är förenliga med gällande etiska principer. Rådet ansåg att de etiska perspektiven borde belysas i den fortsatta beredningen av förslagen inom Regeringskansliet."

Det är helt nödvändigt att utöver dessa etiska avvägningar driva utvecklingen av välfärdstekniken parallellt med:

- * **Fortsatta satsningar med mer resurser på äldreomsorgen.**
- * **Förbättring av personalens delaktighet och inflytande.**
- * **Satsningar på personalens kompetens och arbetsmiljö.**
- * **Likvärdig vård och omsorg över landet.**

3. Promemorians förslag

I promemorians överväganden och förslag vill vi särskilt kommentera förslaget i 5.5.1, Användningen av digital teknik i äldreomsorgen behöver få tydligare lagstöd. En huvudpunkt i promemorian och något av en "portalparagraf" för den välfärdstekniska utvecklingen och de välfärdstekniska satsningarna.

SKPF menar att det är helt nödvändigt att reglera användningen av välfärdsteknik i lag. Statens medicinsk-etiska råd, Smer, som citeras tidigare i remissvaret, har dock lämnat viktiga synpunkter som måste tas på allvar. Smer menar att "en mer fullständig etisk analys bör göras och kompletterande bestämmelser övervägas innan en bestämmelse som reglerar användning av digital teknik i äldreomsorgen införs."

Vi delar den uppfattningen. Vi ser som anförts ovan behov av att klara ut hur äldreomsorgens grundläggande problem ska lösas, hur personalens delaktighet och engagemang ska tas till vara och hur likhet över landet ska stärkas. Smers kommentar tillhör samma övergripande strategiska frågor som måste ha lyfts innan steget att lägga fast digital teknik i lag tas.

SKPF Pensionärerna avstyrker förslaget att i socialtjänstlagen just nu föra in lagstöd för digital teknik. Detta måste göras men först behöver oklarheterna som vi pekar på i detta remissvar ha klarats ut.

Promemorians förslag i övrigt:

SKPF Pensionärerna anser att promemorians förslag på områden som handlar om integritet och personuppgifter är angelägna men i vissa delar måste utvecklas ytterligare. Det är helt nödvändigt att den utveckling som nu sker inte går vidare utan att individens inflytande och självbestämmande åsidosätts eller personuppgifter hanteras ovarsamt.

De frågor som måste beredas ytterligare är enligt vår uppfattning hur man säkerställer att personer med nedsatt beslutsförmåga ger samtycke till användning av digitala i stället för mänskliga insatser. Det handlar om att alternativ måste finnas för den som inte är beredd att välja ett övervakande system med välfärdsteknik, där regeringsformen ställer krav på samtycke.

4. Evidens och beprövad erfarenhet

Inom vård och omsorg ska kunskaper och erfarenheter ligga till grund för verksamheter. Det måste också gälla den välfärdstekniska utvecklingen. Det får inte bli så att olika aktörer och beslutsfattare för vård och omsorg ser de alltför och alltmer avancerade tekniska lösningarna som ett egenvärde. Välfärdsteknik ska

gagna en god vård och omsorg för den äldre och för patienten.

Då måste också studier göras på de förändringar som sker vid användning av välfärdsteknik inom exempelvis äldreomsorgen. Det är något som idag är oklart. Ett exempel är att cirka 76 procent av Sveriges kommuner har infört digital natttillsyn för äldre som bor i ordinärt boende, enligt Socialstyrelsens rapport 2021.

Trots att till exempel digital natttillsyn fortsätter att införas brett i Sveriges kommuner vet vi fortfarande lite om evidens bakom dess effekter från olika perspektiv.

En forskargrupp vid Mälardalens Universitet har gjort en systematisk litteraturöversikt för studier kring digital natttillsyn som är genomförda mellan 2005–2020. Denna litteraturöversikt är nyligen publicerad i BMC Health Services Research 2021:21(1):622.

Forskarna fann generellt låg vetenskaplig kvalitet i de 744 studier som hittades och kunde slutligen granska endast fem studier som uppfyllde inklusionskriterierna. Tre studier var från USA och två från Norge, ingen från Sverige. De från Norge var rapporter och inte publicerade i vetenskapliga tidskrifter.

De fann måttlig evidens på följande;

- Effektivare arbetsprocesser i vissa fall
- Bättre livskvalitet för slutanvändarna
- Kostnadsbesparing för socialtjänst och omsorg.

Det som förvånade är att de inte fann någon tydlig evidens på hälsoutfall eller minskad arbetsbelastning för vårdgivare.

En utmaning för forskare är att kunna designa högkvalitativa forskningsstudier och tillämpa relevanta analyser som belyser evidens på ett säkrare sätt med så lite partiskhet som möjligt. Kommuner och regioner behöver samverka med forskare vid implementering av hälso- och välfärdsteknik. Företag behöver involvera forskare vid utveckling och utvärdering av hälso- och välfärdsteknik.

Trots att 58 procent av kommunerna har ett ledningssystem som omfattar välfärdsteknik, är oftast planering för vetenskaplig uppföljning och utvärdering en bristvara i många kommuner. Det behövs forskning kring implementering av hälso- och välfärdsteknik i Sveriges kommuner och ett nationellt stöd kan underlätta detta.

Den uppföljning som Vård- och omsorgsanalys gjort av arbetet med överenskommen om välfärdsteknik som tecknats mellan regeringen och SKR pekar på stora behov av mer kunskaper. I rapporten " Digital teknik med äldre i

fokus" från 2021 skriver man:

"För att kunna ge stöd och vägleda kommunerna i valet av välfärdsteknik behövs därför mer kunskap både om välfärdsteknikens möjligheter, nytta och begränsningar. Det är en grundläggande förutsättning för att den teknik som införs ska vara ändamålsenlig, kvalitetssäkrad, kostnadseffektiv och svara mot de behov som finns."

SKPF Pensionärerna delar dessa synpunkter. Ska varje äldre få en god och värdig omsorg och omvårdnad så kan välfärdsteknik hjälpa till och därmed bidra till positiv utveckling.

Men det måste stå på en grund som handlar om en allmän satsning på att förstärka äldreomsorgen, att ge bättre arbetsvillkor för personalen och att öka jämlikheten mellan regioner i Sverige.

Den välfärdstekniska utvecklingen måste bidra till att utveckla innehållet i arbetet för vårdens anställda, minska stödbehov, ersätta och stödja arbetsmoment och förbättra arbetsmiljön. De tekniska lösningarna ska utveckla organisationen och bidra till att göra vården mer attraktiv att jobba i.

Detta är insatser som måste till för att Sverige år 2025 ska vara bäst i världen på att använda digitaliseringens och e-hälsans möjligheter.

Liza di Paolo-Sandberg
Förbundsordförande
SKPF Pensionärerna